

מילואים

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן תַּג תֵּד

המשך מעמוד הקודם

בשבת יזה הכסא של אליהו הנביא, וכן לבקש אליהו מלאך הברית עמוד על ימיני וכו', הלא אינו בא בשבת מחוץ לתחום.

וביאר, שאליהו הנביא יש בו בחינת אדם ובחינת מלאך, וכאשר מתגלה הוא בעולם הזה כשהוא מתלבש בגופו, אז הוא בבחינת אדם ומחויב במצוות ואינו יכול לבא מחוץ לתחום, ולכן לעתיד לבא שיגיע לירושלים ולשכת הגזית לא יוכל לבוא בשבת, כיון שגופו נמצא בגן עדן התחתון וכשיבא יצטרך ללכת מרחק י"ב מיל על הקרקע ולא מלמעלה למטה. אך בבואו לברית מילה שהוא בא בתורת מלאך שאינו מצווה בשמירת שבת, ועוד, שיורד הוא מלמעלה למטה, בזה לא שייך איסור תחומין.

(משנ"ב ס"ק ט)

אין רוצה לומר שנקנס בפקינה בשבת¹¹.

11) ואם נכנס לספינה בערב שבת ושוה בה בבין השמשות, התבאר לעיל (סי' רמח ס"ק כב) שמתור לו לצאת ממנה לאחר מכן ולהכנס אליה שוב בשבת. ומי אחר שירד ממנה אין לו אלא ד' אמות, אלא אם כן נכנסה הספינה לעיר, שאז כל העיר כד' אמותיו.

אסור לו לצאת משם אף אם יוצא הדרך היתר למעלה מי' טפחים, ולא נאמר להקל בספק במקום שיש חזקה.

(משנ"ב ס"ק י)

רוצה לומר, על-ידי צמודים¹⁰.

9) אבל בנוסע בספינה למעלה מעשרה טפחים, מקילים גם חוץ לי"ב מיל, כמבואר להלן (ס"ק ח).

(משנ"ב ס"ק יז)

אפלו בלמעלה מעשרה¹⁰.

10) וכן מצינו שאליהו הנביא אינו בא בשבת. וכתב המג"א (סי' רצה ס"ק ב) שהטעם בכך משום שכשהתחום הוא יותר מי"ב מיל נאמר איסור תחומין גם למעלה מי' טפחים. וביאר הפמ"ג (א"א שם), שהרי הרקיע רחוק מן הארץ חמש מאות שנה, וזה דאי יותר מי"ב מיל. אכן בשרית חתם סופר (חי' סי' צח) הקשה על זה, שמדידת התחום אינה נעשית מלמעלה למטה אלא על פני הארץ. ועוד, שאם אכן אין אליהו יכול לבא בשבת, כיצד נוהגים המוהלים לומר אף

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן תַּה

המשך מעמוד ער

(משנ"ב ס"ק יז)

הרי היא פלה קאריבע אמות¹³, וכדלקמה בקע"ף ח¹⁴.

13) והטעם לזה כתב להלן (ס"ק לח), שכיון ששבת באויר מחיצותיה מבעוד יום הרי היא לו כד' אמות. ומי"מ אין לו ממנה אלפיים אמה לכל רוח, כמו שכתב להלן (ס"ק מא).

14) ובביה"ל שם (ד"ה אם) הביא בשם הבית מאיר, שיש לדון האם צריך שתהיה העיר מוקפת מחיצות דוקא, או שכל שנכנס לעיר ששבת בה בבין השמשות מותר לו להלך את כולה אף שהיא רשות הריבים, ולהלך (שם) תבואר מסקנת דבריו.

(שעה"צ ס"ק יז)

יין עוד צייר בקנן אבקה¹⁵.

15) שכתב שם, שאם היתה הספינה בבין השמשות למטה מי' טפחים, ונכנס לקנות בה שביתה מערב שבת וישב בה בשבת, מבואר בש"ע לעיל (סי' רמח ס"ג) שמתור לו אף להפליג בה בשבת, ואם חזרה לאחוריה ונכנסה לתחומה הראשון, הרי הוא חוזר לדון תחומה הראשון כיון שיצא בהיתר.

(משנ"ב ס"ק טו)

אפלו אריבע אמות¹¹.

10) הגאון יעקב (עירונין מה, ב ד"ה איבעיא לן) כתב, שיש להסתפק בדין חפציו שנשארו בעיר, אם דינם כרגלי הבעלים ואי אפשר להוציאם מהעיר, או שמאחר שבכניסת השבת היו להם אלפיים אמה לכל רוח, אומרים 'שבת כיון שהותרה הותרה'.

11) ואם הוציאם בשבת והיה יום טוב אחר השבת, כתב המג"א (סי' תד ס"ק ה) שביום טוב מותר לו להלך אלפיים אמה ממקומו, שכיון ששתי קדושות הן אינו נדון אחר התחום שהיה לו בבין השמשות של השבת, אלא קונה שביתה ליום טוב בבין השמשות שלו.

(משנ"ב שם)

עין לעיל בסימן שצו בה"ה¹².

12) שם התבאר שיש לו ד' אמות לכל רוח ואלכסונו [בשיעור ה' אמות וגו' חומשין]. והחז"א (א"ח סי' קי ס"ק כד) הוסיף, שיכול לברר כיוון הריבוע לאיזה צד שירצה ואינו צריך להיות לריבוע העולם.

הַלְבוּת עֲרוּבֵי תְחוּמֵי סִימָן תַּמ

המשך מעמוד 550

(ביה"ל ד"ה ויאמר)

והאמירה מקצב³¹.

31) בספר נתיבות שבת (פמ"ו ס"ק נח) כתב, שמי"מ משמע שאם שלח קטן להניחו ואמר בעל הבית 'בהדין עירובא', אין העירוב חל. וטעם הדבר כתב שם, שדעת המשגיב [שהיא דעת רש"י] שגם ההנחה לשם עירוב צריכה להיות על ידי בן דעת ולא די באמירה של בעל הבית, ולכן אין הקטן יכול להניחו אלא על ידי שיתנו לאחר והוא יניחנו. וראויה מה שכתבנו להלן סי' תטו ס"ק כג, מה שנתבאר שם על פי דברי הביה"ל כאן, שאין צריך אמירה דוקא בשעת הנחת העירוב. ומדברי הראשונים בסוגיא מוכח, שאם המשלח אמר שהפת תהיה לצורך עירוב

(משנ"ב ס"ק מא)

ולא אלקימי למקני שבייתה³⁰.

30) ואם קטן שנדיה בן י"ג שנה ביום השבת הניח את העירוב, כתב בשו"ת אמרי ישר (ח"א סי' יא) שאף שקניית העירוב חלה עם כניסת השבת ובשעה זו הוא כבר גדול, מי"מ חסרה האמירה, כיון שבערב שבת עדיין היה קטן. אכן אם אחר שהניח הקטן את העירוב יאמר הגדול 'בוה העירוב יהא מותר לי להלך', הרי זה מועיל, שכיון שסופו להגדיל בשבת נמצא שחללת השביתה היא מכח גדול ומועיל העירוב. אמנם על הגדול לברוק שאכן הונח העירוב במקום ההוא, משום שקטן אינו נאמן על הדבר.

הלכות שבת סימן תה

באר הגולה ער

ג משנה שם נ"ב
ד שם בגמרא מ"ג
בבבבא דחמיה
ה שם מ"ד
ו משפיעות הגמרא
ז שם, וכן פסק הרא"ש
ח (וענין לעיל
שם *) (וענין לעיל
סימן סבב סעיף ה)
ז משנה שם מ"א
יכפירוש רש"י שם
ח שם בגמרא
מדייקא דמתימין

(א) נכנס: ג ימי שקדש עליו היום (ד) והוא חוץ לתחום העיר אפילו אמה אחת, לא נכנס (ה) להיות כבני העיר, ואינו מהלך אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שקדש עליו היום: ד ימי שצא חוץ לתחום (ו) שלא לדעת, (ז) מתר לעשות לו (ח) מחיצה של בני-אדם שערכו לאותו רוח ויכולים (ג) לילך שם, וינעשו סביביו כמו מחיצה (ט) ויכנס ביניהם, (י) והוא שלא ידעו אותם שנעשית בהם המחיצה שלשם כך נקראו, 'אבל אם יצא (יא) לדעת, אסור': ה (יב) ימי שהוציא והוה חוץ לתחום עובדי-כוכבים (יג) או רוח רעה או שאר כל אנס (יד) או ששנג ויצא, אין לו (טו) אלא ארבע אמות. החזירוהו לתוך התחום, כאלו לא יצא, והרי כל העיר פארבע אמות כבתחלה והוצה לה אלפים אמה לכל רוח. 'אבל (טז) אם חזר לדעת, אין לו (יז) אלא ארבע אמות: הגה וכן אם (יח) נכנס לספינה (ז) ויצאה הספינה (יט) חוץ לתחום וחוזה לאחוריה

באר היטב

בסימן תט ס"ה: (ג) לילך. וכשפגיע תוף התחום שרי לילך לעיר בלא מחיצה, עמ"ש ס"א, מ"א: (7) ויצאה. ענין סימן רמח ס"ו:

משנה ברורה

אבל לצד פנים קל לא, דאף בדבדאי (3) לכלי עלמא כול לבקר הארבע-אמות שלו לכל צד שירצה, שאני הכא (ג) כיון שהתחיל ללכת אל עבר זה, נראה כבורר הארבע-אמות ממנו ולהלאה. והנה המתברר אזיל לטעמה בסימן שצו דאין לו רק ארבע אמות, (ד) אבל לפי מה שהביא הרמ"א שם בהג"ה בשם יש אומרים דיש לו ארבע אמות לכל צד, והכרעו שם האחרונים כדעה זו, אם-כן יכול לילך הארבע-אמות שלו אף לצד העיר, דהנינו אם יצא אה אחת, ויכל לחזור לתוך התחום בשעור שלש אמות. ודע, דכל זה אם יצא במזיד, אבל אם יצא (ה) באנס או מחמת טרדתו (ו) שכח ויצא, הספימו האחרונים, דכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות מתר לו לחזור ולכנס תוף העיר, דבגמון זה אמרין דכיון שיש לו רשות לחזור לתוך תחומו, חשוב כאלו לא יצא כלל מן התחום והרי הוא כבני העיר, וכל-שכן אם יצא (ו) לדרך-מצוה¹ דמתר לו לחזור תוף תחומו ומשם לעיר, כל שלא יצא מתוך התחום ארבע אמות: ב (ג) נכנס. דבתר (ח) רבו שדינן², וכיון דלא הוי אלא רגלו אחת חוץ לתחום ועדין רבו בתוף התחום, הלכך נכנס. ולפי מה שכתבנו לעיל דיש לו שעור ארבע אמות חוץ לתחום, גם כזה יהיה הדין אם יצא על-ידי אנס ורגלו אחת הוא עדין בתוף ארבע אמות של התחום, חשיב כאלו עדין לא יצא [א"ר ושא]: ג (ד) והוא חוץ לתחום העיר. דאלו הנה בתוף תחום העיר, חשוב כבני העיר כיון שדעתו לכנס לעיר, ויש לו כל העיר ואלפים אמה סביבה לכל צד: אבל כיון שהחשיף לו אמה אחת חוץ לתחום³, אין לו אלא אלפים אמה סביב מקומו ששבת שם: (ה) להיות כבני העיר. רוצה לומר, אף דמתר לו לכנס לתוף העיר במקצת, דכיון ששבת רק אמה אחת חוץ לאלפים הסמוכים לעיר יש לו לכנס שלש אמות בתוף העיר, דשעור אלפים מודדין חוץ מארבע אמות ששבת בהן, כדלעיל בסימן שצו, מכל מקום (ט) אינו נחשב על-ידיה להיות כבני העיר⁴ שיהיה מתר לו לילך בתוכה ואלפים סביבה, כיון דעל-כפלי-פנים בעת שקדש היום היה חוץ לתחום העיר [הגרא]: ד (ו) שלא לדעת. באנס, (י) או ששנג ויצא, והוא הדין (יא) לדרך-מצוה: (ז) מתר וכו'. רוצה

שער הציון

(3) רוצה לומר, אף למי שפוסק כרבי יהודה, וכמו שכתבנו לעיל בסימן שצו לדעה ראשונה שם: (ג) מן אברתה ואלהי רבה ושא, והוא נדעת רש"י דרפן אירי נוקא במזיד, וענין ברנ"ה שגם הוא נכתב ודרינא בשלא במזיד נכיל לסמך להקל משמעתה ודחמיה פר תנילא, ענין שם, וכן בבאור הגר"א שהסכים גם-כן לרבנו: (ו) משעיר ה, דכשנגה חשיב באנס לענין החזירוהו, וכמו שכתב הגר"א שם, וכן מוכח מהני"ה שהוכיח להקל משמעתה ודחמיה פר תנילא ונתם הלא רק שנגג היה, דקלא כפאלה רבה שהשוה שנגג למזיד כוונ: (ז) כוונ פלי עלמא מודו, פמבאר בש"ס דף מה דלדבר מצוה פלי עלמא מודו דהקלעת תחומין מלתא היא: (ח) רש"י: (ט) ודע, דבענינו אינו שך לומר דין הקלעת תחומין שעל-ידיה הנה נחשב כאלו נכנס תוך התחום קדם בין השמשות ואפילו אם היה זה על-ידי אנס, דלא שך זה אלא כיוצא חוץ לתחום או אכרין כיון דעל פלי, ולא כוונ דשעורו לקחתה פן הוא אלפים אמה חוץ מקום ששבת בו ולא יותר, פן מוכח בפוסקים; ואף דמדוברי התשביא בחדישויו סוף פרק מי שהוציאהו משמע דתולה זה בדין הקלעת תחומין, נראה דטעות-סופר הוא וצריך לומר 'יצא', וכן בצבדות-הקדש לא העתיק דין זה רק לענין יצא, ענין שם: (י) דשנגג באנס חשיב לענין זה, וכמבאר בסעיף ה: (יא) פוסקים: (יב) מן אברתה: (יג) נהר-שלוט ותוספת-שבת: (יד) רש"י: (טו) הגר"א: (טז) רבנו יונה: (יז) מן אברתה ואלהי רבה ותוספת-שבת, וכן מוכח באור רוצה שם ריש שבת. וענין עוד ציר במגן-אברתה¹⁵ וגם הוא לדינא, והעתיקו האלהי רבה:

הלכות שבת סימן תה

לנמל שהפליגה משם, הרי הוא כאלו לא יצא, דהנה לה כמו שהוציאנה עובדי-כוכבים והתזוירוהו (א:*) ו [א*] (כ) סתגוהו עובדי-כוכבים חוץ לתחום (כא) בדיר או כסהר ומערה או בעיר אחרת (ה) (כב) *מקפת חומה לדירה, או שגאנס בשאר אנס, (כג) או ששגג ויצא חוץ לתחום ונכנס לאחד מאלו (כד) ונזפר והוא בתוכו, מהלף את פלו. *אבל אם יצא חוץ לתחומו לדעת, (כה) אף-על-פי שהוא בתוך אחד מאלו, אין לו אלא ארבע אמות: ז (כו) ימי שהפליגה ספינתו בים, (כז) מהלף את פלה, (כח) *הואיל ושבת באויר

ט שם במשנה נכדן (שמעון דו) גמליאל ודקפסק רב שם בקמרי מ"ב. תוספות והרא"ש והרמב"ם הפקדו כו מהלכות שבת י' שם מ"א מדיקא דמיתוין כ שם במשנה נכדן (שמעון דו) גמליאל

באר היטב

(ה) מקפת. ואם בא לעבורה של עיר הוי כעיר, מהר"ל, וסיס

משנה ברורה

שניה אותו המקום שחוצ לתחום פחות מעשרה טפחים, ואם-כן היה אסור לו להתזיר מדעתו למקום הראשון, וכדלעיל בסוף סימן תד, אלא משום דתורה מעצמה לאחוריה ממירין לו: ו (כ) נגוהו עכו"ם חוץ לתחום וכו'. רוצה לומר, (יח) שהוציאנה מתוך התחום ונתנהו שם: (כא) בדיר. גדר של בהמות (יט) שעושין בשדות, היום כאן והיום פאן, כדי לנבול בגללי בהמות, וסרה נעשה לבהמות העיר. ולא הזכיר כאן שיהיה מקף לדירה, משום דלא בעינן מקף לדירה (ס) אלא בשניה השטח יותר מבית-סאתים וסתם דיר וסרה לא הוי פל-כה, ובאם שניה יותר מבית-סאתים בעינן שיהא מקף לדירה⁽¹⁶⁾, (כא) גבון ששומר בהמות דר שם: (כב) מקפת חומה לדירה. דעל-דבריה הוי כנשרות-התחוד⁽¹⁷⁾ (כג) והוי פלה כארבע אמות⁽¹⁸⁾, והוא הדין לעירות שאין מקפות חומה ויש בהן (כד) תקוני ערובין, וכמו שכתבנו לעיל בסימן תא במשנה ברורה, עין שם. ודע, דהוא הדין אם הביאנה עכו"ם בספינה, גם-כן אינו מותר מעצמו לצאת (כד) מן הספינה אם היא עומדת למשה מעשרה, אלא-אם-כן כשנכנסה הספינה בתוך הקף מחיצות העיר. ויש אומרים דאפלו אם העיר אינה מקפת במחיצה מצד הנמל, עמק מקום המים (כט) שבמקום הנמל נחשב (כו) למחיצה. ועין בגמג' אברקה מה שכתב בזה בשם מהר"ל, ונתבאר בבאור הלכה: (כג) או ששגג ויצא⁽¹⁹⁾. רוצה לומר, שהיה (כז) סרוד בעניניו ומתוך-כף לא נתן לבו על תחומו ויצא, וכל כי האי גונא: (כד) ונזפר והוא בתוכו. לפאקיי בשנוכר קום שגאנס ונכנס, אין לו אלא ארבע אמות, דהיי נכנס לדעת: (כה) אף-על-פי שהוא בתוך אחד מאלו. בין שגאנס מדעתו בין שהנכסוהו עכו"ם לשם, בין שעל-כף פנים יציאתו מתחום היה מדעת, לא אמרין בזה פלו כארבע אמות⁽²⁰⁾. ועין בבאור הלכה: ז (כו) מי שהפליגה וכו'. מיר (כח) שקא בערב-שבת סמוך לחשכה לנמל, מקום שהספינה גוששת למשה מעשרה טפחים, והיה בדעתו לצאת מן הספינה ולכנס לעיר ונמצא שגנה שביטה ביקשה, ובא רוח והפליג את הספינה חוץ לתחום (כט) במקום שהיו המים פחותים מעשרה⁽²¹⁾ טפחים מן הספינה דאין לו אלא ארבע אמות, אפלו הכי בספינה גופא מהלף את פלה, דכארבע אמות דמנא הואיל ומקפת מחיצות: (כז) מהלף את פלה. אפלו פשהיא עומדת: (כח) הואיל ושבת באויר מחיצות. הלשון (ל) מגמגם ולא דוקא הוא, דלפי

שערי תשובה

בדיר או כסהר כו'. וכתב ג"ב מ"ח סימן מז: אם

באור הלכה

דמינר גדי, עין שם, אמנם מפל הפוסקים דסתמו בזה, וכן מלשון הש"ס דקמאר 'במהלכת ברקק, משמע דאפלו דרך הלכה גנה שביטה, וצריך עיון למעשה:

* מקפת חומה לדירה. עין משנה ברורה, ודע, דמגן-אברקה הביא דעת ריא"ו דעבורה של עיר נמי נחשב כעיר, וגמליאל דכל-שכן דפליג על עקר דין המתבר דלא בעינן הקף חומה כלל, וכן מבאר שם להר"א, עין שם, וכתב המגן-אברקה דכן הוא באגדה, ובאמת מצאתי עוד כמה ראשונים שדברין כן. הינו הרמב"ן בדקדוקי הדפוסים שם בזה דאפלו אין מקף מחיצות ורשות-הרבים עובר בתוכה נמי נחשב כארבע אמות לעגן זה, והביא שם שכן הוא ג"כ דעת רבנו הם בתשובה דאפלו אין מקף מחיצות נמי שפיר דמי, וכן הוא דעת רבנו יואל, מוכא באור ורוע בהלכות ערב-שבת כל-פנים אפלו לפי מה שנקט שם מתחלה להחמיר דבעינן הקף, מפל מקום סוכר שם דאפלו אם היה רשות-הרבים עובר בתוכה ובדאי אסור לטלטל שם אפלו הכי מותר לו להלף בכלה, דהתיר הלוח אינו פליי בטלטול, עין שם. ומכל מקום קשה הדבר להקל בגגה השלחן-ערוך, דרב הפוסקים קמי בשית השלחן-ערוך, הלא המה רש"י ורי"ו בעל התוספות ורבנו אפרים, מוכא באור ורוע בהלכות ערב-שבת סימן ו [ועין שם שהחמיר עוד יותר], ואור ורוע בהלכות ערובין סימן קנא ורבנו יונתן ונעטור בהלכות יוס-טוב דף קמד והרא"ש והריטב"א והר"ן בחדושי לראש-השנה ושפלי-לגט בשם אחי רבי בנימין ובשם רבי אביגדור כתיב-צדק, עין שם בסימן קיא, וכן הוא ג"כ דעת הטור בסימן תא, ורבנו ירום, כמו שמוכא בבית-יוסף. ומכל מקום אפשר שבשעת הדחק יש לסמוך להקל כדעת הרמב"ן וסיעתו אפלו בלא הקף מחיצות מאחר דמלתא דנכבון הוא, ועין שם ברמב"ן דסוכר דעבורה של עיר נחשב גם-כן כעיר לעגן זה דמותר לילף אפלו בתוך עבודה, מיהו, מה שהביא המגן-אברקה בשם ריא"ו דאפלו בהכניסוהו לעבורו של עיר נמי חשבו לו כל העיר כארבע אמות, זו קלא וזמרא, דאף הרמב"ן מחמיר בזה בהר"א⁽²²⁾, עין שם, ומסתברא לי דגם הרי"ז לא הקל אלא בהכניסוהו לעיר שאז הם הם בעבורו אכל לא בהכניסוהו לעבורו, ודעת הרמב"ן, עין שם בשלטי-הגבורים עין הלשן כן בדברי ריא"ו: * אבל אם יצא חוץ לתחומו לדעת וכו'. שיש משנה ברורה, והוא לפי דעת הרמב"ם וסיעתו וכפי שבאר הרב המגיד. ודע, דהרשב"א והריטב"א ותוספות ערובין כ"ט [בדבור המתחיל 'ההושיבהו'] מתרצא בתנא שם [פליגי על זה] וסבדי דבכל גוני מקלינן במקום הפוסק מחיצות לחשבו פלו כארבע אמות, ואפלו בנצא ממדי חוץ לתחום ונכנס לתוך אחד אסד מאלו, וגם בבאור הנ"א משמע שנוטה יותר לדעה זו, עין מה שהארף בזה; ומכל מקום למעשה בודאי יש להחמיר כדעת המתבר, דהרבה ראשונים קמי בשית הרמב"ם, עין בבית-יוסף, וכן כתב האור ורוע בפרק מי שהוציאנה, וכן משמע מדברי הר"מ המוכא ברא"ש ובבדרכי ימעקס בסעף ה, מדקט 'לעיר' דוקא, וכמו שכתב פגן-אברקה שם, וכן הוא דעת שפלי-לגט בסימן קיא בשם אחי רבי בנימין ובשם רבנו ישעיה, עין שם, ובפרט שרשב"א בעצמו כתב בעבודת-הקדש דיש לחש לדברי המחמירין בזה: * הואיל ושבת וכו'. עין משנה ברורה. ובמגן-אברקה מושב דברי השלחן-ערוך דשבת באויר מחיצות דוקא, ומיר' שהפליג באסו⁽²³⁾, גבון שגאנס שם

שער הציור

(יח) פן מוכח בגמרא, דאלו יצא לדעת, אפלו אם אחר-כך הוליקוהו בעל-כרחו שם אין לו אלא ארבע אמות: (יט) רש"י ריש פרק ב (ס) אור ורוע ונתנהו אש"י: (כא) רבנו יונתן בריש פרק ב, והעתיקו הרבי עקיבא איגר: (כב) עין בחדושי הרמב"ן בפרק מי שהוציאנה: (כג) ט"ז בבאן ומגן-אברקה בסימן תא: (כד) פוסקים: (כה) מגן-אברקה בשם האגדה, ולקח זאת מדברי רבנו יואל מוכא באור ורוע הלכות ערב-שבת סימן ו, עין שם: (כו) ואף-על-פי שלא הקפה לדירה, בין דלשל מחיצות שביב העיר הקפו לדירה לית לה כה, וכדלעיל בסימן שנה: (כז) רמב"ם, ומפעשה דנקמיה המוכא בגמרא, וכמו שכתב הכה מפאדי: (כח) רבנו זחונתן: (כט) מקרא דין מג, והעתיקוהו עלת-שבת בבית-מאיר, דלמעלה מעשרה טפחים אין דין תחומין כלל ואפלו נפתחו דפי הספינה היה גבין שרי: (ל) מאמר-מדרכי והגר"א ונעין שם בהגר"א שכתב דמשום סיפא נקט 'ושבת', דהיאק ונפתח דפי הספינה לא נפתחו אף אם בתחלת שבת היו דקמנות, וכמו שכתב בהגהת אש"י בשם אור ורוע:

הַלְכוּת שְׁפַת סִימָן תה

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק כא]

כְּעִינָן שְׁהָא מְקַף לְדִירָה¹⁶.

19) ואם נכנס או יצא בהיתר, כתב המג"א (סי' תד ס"ק ה) שדינו כמי שיצא באונס, וכן מוכח בשו"ע לקמן (סי' תו ס"א), שכתב לגבי מי שאין לו אלא ד' אמות שהתירו לו לצאת מהן אם התצרך לנקביו, ויכול ללכת לצד תחומו, ואם נכנס זכה בתחומו כיון שנכנס ברשות.

[משנב ס"ק כה]

לֹא אֶמְרִינָן בְּנֵה כְּלוּ כְּאֶרְבַּע אַמּוֹת²⁰.

20) ויש בדין זה גם צד קולא, וכמו שכתב החזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק יז), כגון שעומד בקצה הדיר או הסהר, שאם הדיר כולו כד' אמות אסור לו לצאת מהדיר כלל, אבל אם אין לו אלא ד' אמותיו וחלק מהן מחוץ לדיר, רשאי לצאת מהדיר עד סוף ד' אמות שלו.

[משנב ס"ק כז]

כְּמִקְוֵם שְׁהָיוּ הַמַּיִם פְּחוּתִים מְעַשְׂהָה²¹.

21) והחזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק יח ד"ה מג, א) הסתפק באופן שירדה הספינה בשבת פעם אחת למטה מעשרה ושוב התרחקה משם אלפיים אמה וכעת נמצאת למעלה מעשרה, האם מותר לירד ממנה למטה מעשרה. וכתב (בר"ה ובמ"ב) שמדברי המשנ"ב כאן מוכח שמותר לירד. והשונה הלכות (ס"ח) כתב שהחזו"א נשאר בזה בצ"ע. [ובעיקר ראיית החזו"א מהמשנ"ב יש לעיין, שהמשנ"ב הוצרך להעמיד את דין השו"ע בספינה שירדה למטה מעשרה משום שלמעלה מעשרה מותר להלך גם בנפחתו מחיצותיה. אבל לענין אם מותר לירד למטה מעשרה יתכן שגם כשנמצאת למעלה מעשרה אסור לרדת].

[ביה"ל ד"ה מקפת]

דְּאֵף הַנְּמִינָן מְחִמֵּי בְּנֵה בְּהִיא²².

22) והחזו"א כתב (א"י"ח סי' קט ס"ק יד) ליישב את דברי המג"א, שיש שני סוגי עיבורין, הרמב"ן דיבר על עיבור של ע' האמות הקרובות לעיר, או באופן שבית אחד בולט ובשל כך מתעבר כל השטח שכנגדו, ולכן כתב שאין מועיל אלא אם כן נכנס לתוך העיר. אבל הרי"א והמהר"ל שהובאו במג"א דיברו באופן שיש שני בתים היוצאים מן העיר זה כנגד זה, או שהיתה עיר עשויה כקשת והניחודו הנכרים בתוך חלל הקשת, שהשטח שביניהם נחשב חלק מן העיר, ולכן אם נכנס לשם מותר לו להלך בכל העיר, ועדיף מעיבורה של עיר שכלל איננו בין הבתים.

[ביה"ל ד"ה הואיל]

וּמְיָרִי שְׁהֶפְלִיג בְּאֶסְרוֹ²³.

23) והקשה הבית מאיר, שכיון שלדעת השו"ע אין היתר להפליג בערב שבת, לא מסתבר שהשו"ע יכתוב הלכה שכולה עוסקת במי שעבר על הדין, ולכן ביאר שמדובר שיצא לדבר מצוה שמותר לו להפליג בערב שבת, ומי"מ דינו כיצא לדעת כיון שיצא מרצונו, ומשום כך דקדק השו"ע לכתוב שדוקא אם שבת באויר המחיצות יש לו להלך את כל הספינה. אכן בביה"ל (בהמשך דבריו) האריך לדחות את דבריו [ולא הזכיר את שמו של הבית מאיר], ועיקר טעמו הוא שאם יצא לדבר מצוה נחשב הוא שיצא בהיתר ודינו כאנוס, ולכן אף בלא שבת באויר המחיצות יש לו להלך את כולה.

[משנב ס"ק כג]

או שְׁשָׁגַג וְיָצְאָה¹⁹.

16) ואם נתנהו באורוות סוסים, כתב המהרש"ם (דעת תורה ס"ו) בשם שו"ת חתם סופר (א"י"ח סי' צה), שאין צריך שתהיה בה דירה לשומר. ובשו"ת שיבת ציון (סי' ח) הסתפק בזה, ויסוד ספיקו כיון שבבחייתא (עירובין נה, ב) הזכרו אורוות סוסים עם המקומות המצטרפים לעיר, ובסופה מבואר שצריך שתהיה בהן דירה לשומר, וכן הביאו הרי"ף (שם טז, א בדפי הרי"ף) הרא"ש (שם פ"ה סי' ב) והטור (סי' שצח). אכן הרמב"ם (פכ"ח מהל' שבת ה"ג) והשו"ע (סי' שצח ס"ו) השמיטו דין אורוות סוסים, ויש להסתפק בכונתם אם סוברים הם שאין צורך שבאורוות יהיה בית דירה, או שמא לא מועיל להן בית דירה. ומסקנתו שמספק עדיף שתהיה בהן דירה לשומר, ואי יחשבו מוקפים לדירה. [וראה מה שכתבנו לעיל סי' שצח ס"ק יט].

[משנב ס"ק כב]

דְּעַל-יְדֵי-זֶה הָיִי כְּרֵשׁוֹת-הַיְחִידִי¹⁷.

17) ואף שהשבות בעיר נחשבת היא לו כד' אמות גם בעיר שאינה מוקפת מחיצות, כמו שכתב בביה"ל להלן (ס"ח ד"ה א), וראה מה שכתבנו לעיל סי' שצו ס"ק יב), כתב החזו"א (א"י"ח סי' קט ס"ק טו) דהיינו דוקא בעיר ששבת בתוכה, אבל כאן שלא שבת בעיר זו אינה נחשבת לו כד' אמות אלא אם כן היא מוקפת מחיצות [אכן נקט שם, שדבר זה מוסכם לדעת כל הראשונים ואף לדעת רבינו אפרים שהביא הביה"ל שם, ובאמת בדברי רבינו אפרים שהובאו בראבי"ה (ח"א סי' שפו אות ד) מבואר, שסובר שאף לענין מי ששבות בעיר אינה נחשבת כד' אמות אלא אם כן היא מוקפת מחיצות. אולם להלכה אין נוקטים כן, כמבואר בביה"ל הני"ל].

ולענין המניח עירוב בעיר, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תח ס"ק יג) שהעיר נחשבת לו כד' אמות גם אם אינה מוקפת מחיצות, משום שהמניח עירוב כשוכתב בתוכה.

[משנב ס]

יְהוֹי כְּלָה כְּאֶרְבַּע אַמּוֹת¹⁸.

18) והחזו"א הוסיף (א"י"ח סי' קט ס"ק יד ד"ה בהג"א), שרשאי גם ללכת מרשות היחיד אחת לחברתה כל שאין רשות הרבים או כרמלית מפסיקה ביניהן, משום שלא אמרו שרק רשות זו שהוא בתוכה היא כד' אמות והרשות הסמוכה לה כבר נחשבת כד' אמות נוספות, אלא כל המקומות הסמוכים זה לזה שדינם כרשות היחיד הרי הם כרשות אחת לגביו. וראה לדבר, שהרי אם נתנהו בעיר המוקפת חומה מותר לו להלך בכלולה אף שיש בה רשויות רבות [ובספר זכר דבר (סי' יח) הוכיח כן מדברי הראשונים. והוסיף, שלבאורה מה שנקט החזו"א שכרמלית מפסקת הוא לאו דוקא, אלא הוא הדין אם מפסיק מקום פטור, ומשום שאין לו להלך מרשות לרשות באופן זה, וכל ההיתר הוא דוקא ברשויות הסמוכות ממש אחת לחברתה, והניח פרט זה בצ"ע].

[משנב ס"ק כג]

או שְׁשָׁגַג וְיָצְאָה¹⁹.